

נתלבתה הגתלת

(על „בחלל הריק“)

א.

שורות מעטות בגוף ראשון.
 מגופי הדברים שפתחתי בהם על
 עמודי „דבר“ וטרם המו ונשלמו סר
 ליכתני דרך-מישרין אל הספר „בחלל
 הריק“ לא. א. קבק. בזמן שהעליתי על
 הנייר קטעי הרהורי בעפר עברי בודד
 על שפת המורה ומחשבותי לא משה מת-
 קיפת ההשכלה יתהללתי בספר ובחיים;
 לא גיבא לי לבי, כי אחד מסופרי
 הדור בנה בנין ספרותי שלם, שרוחו
 רוח בדיקה אחרי אותה תקופה. לימים
 משקראתי את הספר המצאתי בו סמוכין
 סמוכין לכמה מסעיפי הרהורי היה לי
 הדבר לפליאה. אכן כבר לימדנו קודמת
 את ויק הרוח שאין יודע נתיבו: סומב
 סומב ואלך הרוח ועל סביבותי שב
 הרוח, — לעת שחבר קילות הבנות
 קילות נישאים בכנפיו מעברי עברים וכ-
 אים והיים מנגינה אחת.
 קבק נכנס ברומן שלו לתקופת החש-
 כלה כדי לכבשה בביתו. למעצם
 תקופת ההשכלה לא בא אצלנו
 ספר בלפריסטי לערער מצרכת. לת-
 דש ערכים, לנחוצ מקדשים ולבנות מק-
 דשים כספר הזה. אלא שהספר בן ימינו
 ובא מן הצד שכנגד להשכלה, כי מקץ
 מאת שנה — תקופה רבתי למדי כדי
 להשכילנו באמת — בא הרוח התועה
 והנטרה לשוכ על סביבותי.

תי מרחיבים וגם לא אפר לנסוד עליהם
 קסם חדש. אבל הוא הביא את זבת
 אמת חדשה, גילוי חדש, והם ייחזיקו
 את הספר הזה. אור לקח עמו הספר
 כדי להניס צללים ששטו משם ועד
 הלום. מחמת אר זה הטיקע במסותיע
 פ. בחלל הריק“ מצמצו רבים בעיניהם
 לעומתו (אני מתוך לכמה מדברי הב-
 קורת שנכתבו עלי).
 הוה משכיל במורחו? — שענו האני
 ענים על הגבור הראשי של „בחלל
 הריק“ — הסער שכל היכן, והיכן הפ-
 רץ: תמצא לומר שמשכיל בן משכיל
 יצא לבקש סמיכות לרפואה ומצא ית-
 דות? — צדקו המוענים. לא מגוף צי-
 סחה של ההשכלה קרץ הגבור הזה.
 משכילים ספרטיים תוארו בספרותנו דיים,
 ואין צורך להכניס תבן לעפריים. אבל
 יסיל מ„בחלל הריק“ היתה עלי ידן
 ורחו של יצרן ומתפרו, כפר שישו
 מ„משעול הצר“ אינו אורו האיש שהת-
 הלך לפניו בתוצות נצרות, אלא יצורו
 של א. א. קבק. הספר העברי איש
 ירושלים בשנות הארבעים במאת הנשי-
 רים שלח את שלוחו לתקופת ההשכלה
 הכמוה עבר זה בזר אחד מהלך דחוני
 שנדרשו לו בלוח הימים מאה שנה. בק-
 סיצת-דרך זו יצוקה כל האינטוסימיות של
 הרומן.

ההשכלה היתה המפנה המכריע בדרכי
 רוחנו על סף הזמן החדש והאריכה גם
 העסיקה מעניחה בתוכנו יחר מכל הנר-
 עה אחרת, ובכל בדיקת ערכים ובכל
 מדק הרוח הכרת הוא השוכ אליה, אל
 ההשכלה ולכן אין את לעצ ודבר
 בעתו כספרו החדש של קבק. האחד מן
 המלטרטיסטים העברים בימינו אשר צלחת
 עליו רוח חדשה, רוח בדק ותיקון, הא-
 חד אשר רמוז מלה חדשה ונטפיל של
 חדש באים אלינו מספריו האחרונים.

יסיל הוא לא חוסר מגוע הגברים
 של מאפו, ילג, סמלונסקין, אלא אחד
 האנשים המצויים כספריו של קבק. אני
 שים ומבקשים את דרך חייהם, את יע-
 דם ושליחותם. לא אהבת עצמם ובקשת
 אשרם ורוח המוח המניע בהליכותיהם ובתי-
 ציותיהם, אלא אהבת הגדולה מעצמם לאין
 חקר, שמרום אשרם ומרום חייהם בהק-
 ריבם עצמם למענה. גם חיפשיהם ותי-
 ציותיהם של גבורו אינם אובדים בתוהו.
 בדרכי החיפשיים והנפתולים ונדעים הם
 את עקבותיהם שנעשים ציני דרך העולות
 במעלה אדם. אחת ממימב הסגולות של
 קבק לצקת בערוצי ספריו החירה אל
 מחו. לא חיים בלבד הוא מתאר, כי
 גם אורו הרוח הסמיר, המצפה להם את
 מחוזם. מסעד לנפשות שבספריו נחז-
 רות הדרכים, רומז וקרא המצוי.

כוננת המכתן שבספר „בחלל הריק“
 הוא שבתו. מחשבת חיים רוגה הספר
 ואותה נטע ביצירתו. תכונה זו עתודה
 לחזויר לספר העברי את מרו הקדם.
 סופרי ההשכלה הגדילו השפעתם על
 בני דורם באם מזגם, בסערת רוחם
 בנסחת אמתם. כוסעי רוח ההשכלה
 בתוכנו אנשי מערכה היו, ולפיכך גם
 הניצחו עם רוח ההשכלה מחייב לערוך
 מערכות אל מול מערכותיה, ואותן נמצא
 ברומן היה של קבק. זה רומן היסטורי
 מתקופת הפולמוס הגדול בחיינו וכאחד
 עם זה גם רומן של פולמוס עם אותה
 תלוצה.

יש בספריו התדסקות על שצרים לפי
 תיחת שצרים, משוכה אל אפקים אשר
 מעבר לאפקים. יש בהם בקשת שחר
 החיים ועילוי החיים, בקשת אמת יש
 בהם וקניית אמת ביטורים ובחפז והת-
 גלות.
 ב„שלמה מלכו“ וביתר שאת ב„מש-
 על הצר“ נתעלה א. א. קבק לקשר
 רוח גבורת של חיי הנפש ורוח, ולא
 כמי שמסיר תחומים שמעבר לתחומיה,
 אלא כמי שצולך ומצא את עצמו ומצי-
 צא את עולמו. ביצירתו שב וניצור
 הקול הנבוא מספרותנו — קול מצד
 מקים, קול המיקע העולה ממרכז הנפש
 והולך אל מרכז הנפש. שביבי יצירתו
 עולים מאותם החביונים שבהם משכן
 עמוקי הכסופים אשר לאדם כמסגרת אלוה.
 מספרו של תקופת גבורתו הברי שית
 פנימי שבפנימי של הסופר עם נפשו,
 ולכן אין בין המלטרטיסטים העברים הדור
 זה אחד כמוה אשר לו גם שיה פנימל
 כזה עם נפש הקרא בן דורו. מי אשר
 אונים לו שלא מלאך עד קרקען רעש
 חוצות — גם חוצות הספרות במשמע —
 יאזין זאת.

אמת כי מליבו בהעבר, שרומן היטי
 טורי צפוי לתעניק לנו, לא נמצא הרבה
 בספר „בחלל הריק“. לפנינו אך ליטא
 הישערה הדלה מלפני מאת שנה. תקופת
 ההשכלה הלוח, שאליה משיאנו הספר
 בשני כרכים, גם עוד לא הדרת מרוק
 לה של היסטוריה ולא נגישה חסה אל
 העת החיק הוחת. מצד גוף החומר אשר
 נסל הסופר ביח. אין מה כמעט שמץ
 מכל הסעדל מראש ב„שלמה מלכו“ וב-
 „משעול הצר“. בעצם הלך הסופר מד-
 עת למקום שמשתרעים תחומי חיים בל-

לבקירת העברית המבנהקה לא היע
 רומן עם הרומניסטן א. א. קבק. לא
 העיל בה אפילו ספר נעלה כ„משעול
 הצר“. אבל לא גנאי הוא לסופר כל
 יעד עליו, שקראים לפי תאם מעמיקים
 להביו מקוראים לפי אומנותם. ואכן הסי-
 פר „משעול הצר“ היה לקרא העברי
 המאירע הספרותי של השנים האחרונות.
 לפני ספר זה נסתלקו לאלתר כל המ-
 חיצות שגבוש אצלנו בין הספר והקרא
 חזכה לפתוחן לכב חודש ושלם. ואפילה
 כשלא איכשר הקרא להעתיק עצמו אל
 מחוז החינו של הספר, תוא חש שת
 משב ארץ של רמות-נפש ופוחה נמשך
 לפני שלא מדעת.

הספר „בחלל הריק“ אינו אפפנו מלי
 בתחילה איר-רמות. ראשיתו מישור ומן
 נעשה כברת-דרך ארוכה. אבל לא פה
 מתרו של הספר ושל הספר. שגיהם
 יצא בדרך רחוקה המוליכה הרמתה.

זה אחד הספרים שלכתחילה צריך
 הקרא לזמן עצמו לקריאתם מתוך אמי-
 נה למישר, וסמו שהוא יצא מרכושן
 גדול. ולא עוד אלא שהרמוש הזה רמוש
 עוזי הוא שעניים אנו בו כל כך בפסי-
 רותנו.

הספר „בחלל הריק“ אינו אפפנו מלי
 בתחילה איר-רמות. ראשיתו מישור ומן
 נעשה כברת-דרך ארוכה. אבל לא פה
 מתרו של הספר ושל הספר. שגיהם
 יצא בדרך רחוקה המוליכה הרמתה.